

LEX III.—Deliberatione pendente non potest hæres vendere rem hæreditariam, nisi ex mandato iudicis, et ex justa causa. Hoc dicit.

(1) *Vender, nisi enagenar.* Innuit prohibitionem venditionis non comprehendere omnem speciem alienationis: in contrarium videtur textus in l. *statuliberi*, §. 1. D. *de statuliber.* vide per Bald. et Jas. in l. fin. D. *de condict. ob causam*, per Abb. in cap. 1. *de his quæ sunt à Prælat.* et in cap. 1. *de rer. permutat.* et Joan. de Plat. in l. *quemadmodum*, in princ. C. *de agricol. et consil.* lib. 11. et dixi supra, §. Part. tit. 5. l. 45.

(2) *Non dene.* Hæc dicit, quia si aliter faceret hæres, videretur adire; unde ne sibi præjudicet, ita ad alienationem procedere debet, l. *Aristo*, §. *si major*. ibi: *sine præjudicio*, et ibi Bart. D. *de jur. deliber.* ubi etiam dicit Paul. de Castr. quod et requiratur, ut protestetur expressè, quod non facit animo adeundi, argum. l. 4. D. *quib. mod. pignus, vel hypoth.* solvit. quod non credo, quia satis est adire super hoc iudicem, ex quod videtur tacitè hoc protestari, ut probatur in dict. l. *Aristo*, §. 1. et hic. Si tamen hæres infra tempus deliberandi esset constitutus curator hæreditatis, quod fieri posset juxta l. *si quis instituitur*, D. *de hæred. instituend.* §. fin. posset etiam sine iudicis licentia ista facere, ut declarat Bart. in l. *ait Prætor*, D. *de jure deliber.* et hoc quando hæres est major; si tamen sit pupillus, licèt datus sit curator hæreditati, nihil posset minuere sine licentia iudicis, ut in dict. l. *ait Prætor*, et ibi Bart.

(3) *Enterramiento.* Sumpsum est à dict. l. *ait Prætor*, §. 5. vers. *ergo et funeris causa*, D. *de jure deliber.* ubi etiam de his, quæ statim subiicit ista lex.

(4) *O para labrar la heredad.* Angel in dict. l. *ait Prætor*, §. 1. inducit, ut pro bovis emendis ad culturam agrorum, et pro ædificiis sarcendis, quæ sunt destructa, possit Prælati ecclesiæ vendere de bonis ecclesiæ: et intelligitur etiam de Prælati, qui non possunt alienare inconsulto Principe, seu Papa, ut sunt communiter omnes magni Prælati.

LEX IV.—Como el heredero, que tomó plazo para consejarse, deve tornar la herencia a los que la deuen auer, quando non la quisiesse.

Queriendo auer consejo, si tomara la heredad, o non, el que fuesse establecido por heredero; si acaeciesse, que la non quisiesse recibir, tenuto es de tornar (1) toda la herencia, e los bienes del testador (2), a los que deuiere algo el finado, o a los que ouieren derecho de la auer. E si por auentura non les quisiesse entregar en los bienes del testador, que passaron a el, estonce aquellos que han derecho de los auer, deuen jurar quantos son, e ser creydos por su jura (a) (3); estimandolos primeramente el Juez, segun su aluedrio, quanta suma deuen jurar.

(a) Atencion á la glosa de Gregorio Lopez.

LEX IV.—Si deliberans repudiet, tenetur bona hæreditaria creditoribus, vel successoribus restituere; vel prævia judiciali taxatione jurabunt ipsi in litem super honorum quantitate. Hoc dicit.

(1) *De tornar.* Innuit ista lex, quod pendente dilatione, quæ datur hæredi ad deliberandum, res hæreditariæ debent esse penes se. Idem probatur in l. fin. §. *si autem hoc*, et ibi notat Alexand. post Fulgos. C. *de jure deliber.* et ibi in vers. *quod si post deliberationem.*

(2) *Los bienes del testador.* Quæ defunctus reliquit tempore mortis; non tamen ea quæ per donationem inter vivos, seu alio contractu hæres habuit à defuncto: sed contractus firmi permanent, licèt hæres repudiet, l. *sicut*, C. *de action. et obligat.* etiamsi fiat in testamento, juxta Gloss. in l. *hæredes palam*, in fin. D. *de testam.* quantumcumque postea irritetur testamentum, argumento l. fin. D. *de rebus eorum*, secundum Bald. in l. *hæredes*, C. *de omni agr. descr.* lib. 11. ubi etiam Joann. de Platea; imò capere posset etiam prælegatum, l. *qui filius*, §. fin. et l. sequenti, D. *de legat. 1.* et donationes permanent, ut in authent. *unde si parens*, C. *de officio. iestam.* casus tamen est specialis in dict. l. *hæredes*, in quo hæreditati renuntians perdit omnia, quæ quocumque titulo à defuncto perceperat, scilicet in hærede scripto à debitore tributario fisci; quam legem Bart. et

Joann. de Plat. inducunt in argumentum, quod institutus hæres à debitore communis perusii, si repudiet ejus hæreditatem, priuetur omnibus bonis, quocumque titulo à testatore acquisitis. Lucas tamen de Pen. in dict. l. *hæredes*, intelligit aliter illam legem, scilicet, quod nulla sit specialitas in hærede; nec illa lex dicat, quod hæres nolens pro minus idoneis prædiis præstare tributa fisco, amittat alia bona, quæ aliàs quocumque titulo sibi à testatore obvennerunt: imò vult illa lex, quod amittat alia bona utilia, quæ à fisco quocumque titulo susceperat; et cum textus dicit, *ex eisdem bonis*, exponit, scilicet fiscalibus, non testatoris; quia sic esset etiam in alio possessore, l. *qui fundos*, et l. seq. eod. tit. et l. *quæ utilia*, quæ statim sequitur post dictam l. *hæredes*, cum aliis concordantiis allegatis ibi per eum. Angel. etiam in l. 1. D. *de acquir. hæred.* ubi Gloss. allegat dictam l. *hæredes*, dicit istam legem esse peregrinam, et quod loquatur, cum ex dispositione legali aliquid defertur; quo casu, licèt illud sit dividuum, non tamen est licitum pro parte acceptare, et pro parte renuntiare; et ideo secundum eum, si ex forma statuti bona immobilia patris condemnati filiis conservantur, ne cogantur mendicare, non possunt acceptare partem eorum, et partem repudiare: quinimo si civitas statuens habet privilegia fiscalia, ut Florentia, coguntur filii talia bona agnoscere, si obnoxia sunt debitis fiscalibus; et nisi illa agnoscant, privantur aliis bonis jam quæsitis à paterna substantia ex alio capite. Alexand. in dict. l. 1. intelligit dictam l. *hæredes*, prout Bart. et Plat. intelligunt, quando bona obvennerunt jure hæreditario, et quod sit specialis casus favore fisci; unde non possent ad alium casum extendi. Tu cogita, quia lex illa utrumque intellectum partitur.

(3) *Por su jura.* Intellige, quando hæres non fecit inventarium, prout loquitur l. fin. §. penult. vers. *quod si post deliberationem*, C. *de jure deliber.* de qua ista sumpta est.

LEX V.—Como el heredero, non queriendo tomar plazo para consejarse, deve entrar los bienes del defuncto seguramente, faziendo inuentario primero.

Inventario en latin, tauto quiere decir en romance, como escritura que es fecha de los bienes del finado. E fazen los herederos (1) tal escritura como esta, porque despues non sean tenudos de pagar las debdas (2) de aquel que heredaron, fueras ende en tanta quantia quanto montaren los bienes (3) que heredaran del finado. E deuen començar a fazer este inuentario a treinta dias (4), desque sopieren (5) que son herederos del finado, e hanlo acabar fasta tres meses. Pero si todos los bienes de la herencia non fuessen en vn lugar, estonce bien pueden dar plazo de vn año, demas de los tres meses (6), para reconoscerlos, e meterlos en escrito. E la manera de como deve ser fecha la escritura de tal inuentario, es esta: que se deve escreuir por mano de algun Escriuano publico, e deuen ser llamados (7) todos aquellos a quien mando el testador (8) alguna cosa en su testamento, que esten presentes, quando fizieren tal escrito. E si por auentura, alguno de aquellos que han de auer las demandas fuesse a otra parte (9), o fuere en el lugar, e non quisiere (10) venir quando le llamaren, estonce deuese fazer tal escrito ante tres testigos (11), que sean omes de buena fama, e tales que conozcan (12) a los herederos. E en comienço de la carta deve el heredero fazer la señal de la Cruz (13), e de si ha de començar el Escriuano a escreuir, diziendo assi: En el nombre de Dios (14), Padre, e Hijo, e Spiritusanto; e de si, escreuir, e poner en el inuentario todos los bienes de la herencia (15). E en la fin de tal carta deve escreuir el heredero de su mano (16), que todos los bienes del testador son escritos en este inuentario lealmente, e que non fizo ningun engaño (a). E si por auentura el non sopiere escreuir, deve

rogar a alguno de los Escriuanos publicos, que lo escriuan en su logar ante dos testigos (b).

(a) Atiéndose á la glosa de Gregorio Lopez, y téngase presente que esta ley se halla conforme á la L. 100, tit. 18, P. 3, y aunque ni una ni otra exigen que el heredero jure que el inventario se ha hecho fielmente, suele prestarse juramento. La falta de este no anula el inventario; mas conviene que el heredero jure á fin de alejar mas las sospechas de ocultacion de bienes.

(b) Lo mismo previene la L. 100, tit. 18, P. 3; mas en práctica, conforme á todas las actuaciones análogas, lo que se verifica es que el heredero, ó la persona que hace el inventario, firma cada dia lo que se inventaria en el mismo, autorizándose el acto por el escribano. Si el heredero no sabe escribir, firma por él un testigo á su ruego.

LEX V.—Inventarium debet incipere hæres infra triginta dies, postquam scit se heredem, et tenetur perficere infra tres menses; sed si omnia non sunt in eodem loco, datur ei anni spatium ultra illos tres menses; et convocatis legatariis debet scribi per notarium eis presentibus; et si absint, vel presentes non veniunt, fiat coram tribus probis testibus heredem cognoscentibus. Et in ejus principio faciat hæres signum crucis; deinde omnia bona hæreditaria scribantur; et in fine subscribat hæres se ibi omnia bona scripsisse. Hoc dicit.

(1) *Los herederos.* Quid de usufructuario omnium bonorum, an teneatur ad confectionem inventarii, ne aliàs in solidum teneatur creditoribus, et legatariis? Videtur, quod sic; cum onus æris alieni eum sequatur, licèt non onus legatorum, ut tradit Bart. in l. fin. D. *de usufruct. legat.* et vide per Decium, consil. 418. incipit, *visa, et iterum lecta*, in 4. dubio, ubi an possit sibi per testatorem remitti confectionem inventarii; de veritate tamen dicti Bartoli in dict. l. fin. videas omnino per Alexand. in l. *usufructus*, D. *ad leg. Falcid.* et per Guill. Bened. in repet. cap. *Ragnutius, de testam.* in verbo *cætera bona*, 6. et 7. fol. Et nota bene, cum hic dicit *herederos*, nam succedentes non hæreditario jure, ut illi, quibus bona adjiciuntur causa libertatum conservandarum, vel monasterium occupans bona ingredientis propter ingressum religionis, vel pater occupans bona filii jure pectulii, vel fiscus occupans bona confiscati, etsi non faciant inventarium, non tenebuntur in solidum; et idem de executoribus hæreditariis, qui tenent vicem heredum, ut tradit Joann. Andr. in addit. ad *Specul.* tit. *de instrument. edition.* §. *nunc aliqua, in addition.* incipienti *Jacob. de Aren.* et Angel. in l. 1. §. *hæc stipulatio*, col. 2. D. *si cui plusquam per leg. Falcid.*

(2) *Las debdas.* Adde etiam legata, ut in authent. *de hæred. et Falcid.* cap. 2. §. *si verò non fuerit*, collat. 1. et infra eod. l. 7. et ex ista ratione, quam dicit ista lex, videtur probari, quod hæres cohæredi, neque universali fideicommissario, non teneatur facere inventarium; quod etiam tenuit Joan. Andr. in addit. ad *Specul.* tit. *de instrument. edition.* §. fin. in addition. super verbo *fecerit*. Contrarium tamen, respectu universalis fideicommissarii, tenet Socin. consil. 51. 3. vol. incipit, *viso testamento*, ubi non allegato hoc dicto Joan. Andr. dicit, quod licèt lege non caveatur, quod hæres fideicommissario universali teneatur facere inventarium, tamen concludendum est ex mente Doctorum, quod teneatur hac ratione, quia tenetur reddere rationem, ut est casus, et ibi Gloss. Bart. et Doctor. in l. *cum tale*, §. *Titius, de condition. et demonstrat.* sed inventarium est caput rationum, l. 1. §. *officio, D. de tutel. et ration. distrahent.* igitur tenetur facere inventarium; et satis hoc placet, ex quo militat eadem, et major ratio, quam in legatis particularibus. Adde Alber. in dict. l. fin. versic. *sin autem dubius*, col. 2. vers. *item queritur*; vide quod dicit Alexand. in l. *in ratione*, §. quod vulgò, col. 8. D. *ad leg. Falcid.* post Rapa. Cum ubi vult, quod licèt hæres ad instantiam fideicommissarii universalis teneatur facere inventarium, tamen si non faciat, non tenebitur ultra vires hæreditarias, neque poterit ob hoc jurari in litem contra heredem.

(3) *Bienes.* Adde l. fin. §. *et si præfatam*, C. *de jur. deliber.* ubi etiam ponitur aliud commodum, quod sentit hæres ex confectione inventarii, scilicet, quod sibi non imputatur, si solvat primò venien-

tibus: quod an procedat, etiamsi aliquibus defunctus extorserat usuras (quibus dicebat Archid. in cap. *sanè*, 14. quæst. 5. prius esse solvendum, quam legatariis, licèt primò veniant), vide per Alexand. in dict. §. *et si præfatam*, vers. *item nota*: ubi etiam quid de executoris dato ad emendationem damnorum datorum per testatorem, an possit solvere primò venientibus.

(4) *Treinta dias.* Quid si non incipiat inventarium infra triginta dies, sed postea in aliis duobus mensibus inchoavit, et perfecit? Cyn. Bart. et Bald. in dict. l. fin. C. *de jure deliber.* tenet, quod sufficiat, quia inchoare infra mensem est commissio levis solemnitate. Albericus tamen et Angel. ibi tenent contrarium, quod etiam tenuit Joan. Andr. in addit. ad *Specul.* tit. *de instrument. edition.* §. fin. in addition. incipienti, *quid si perfecto*, et etiam post multos antiquos, quos ibi refert. Sed Alexand. in dict. l. fin. §. *si verò postquam*, dicit, quod post factum teneret opinionem, quod valeat; sed re integra servaret opinionem Joan. Andr. et sequacium.

(5) *Sopieren.* Gloss. in l. fin. in princ. super verbo *delatam*, C. *de jur. deliber.* supplet, et postquam adita sit hæreditas, volens, ut tempus confectionis inventarii non currat ante aditam hæreditatem, allegat Gloss. §. *si verò postquam*, in ead. l. qui textus non concludenter hoc probat, quia ibi non dicitur, quando incipiat tempus confectionis inventarii; et ideo ibi facit mentionem de additione, quia si non adivisset, non posset hæres conveniri in solidum. Bart. etiam in dict. l. fin. et in l. *statulibero*, §. *si quis hæredi*, D. *de statuliber.* per illum textum tenet opinionem Glossæ; qui textus revera hoc non probat, quia in casu illo non poterat legatarius dare hæredi, ut jussit testator, nisi esset hæres per additionem: et ista opinio Gloss. et Bart. est magis communis, secundum Alexand. in dict. l. fin. in princ. col. 3. ubi refert tenentes istam opinionem; et illam etiam tenet Alber. ibidem in verbo, *sin autem dubius*, qui etiam refert Marti. Silla. dicentem, quod confectionem inventarium, hæres videtur adire, per textum in l. *pro hærede*, §. penult. D. *de acquir. hæred.* quod tamen non credo verum, neque dictus §. penult. hoc probat; et contrarium probatur in dict. l. fin. §. penult. vers. *quod si post deliberationem*, C. *de jure deliber.* potest namque fieri inventarium citra additionem hæreditatis, ut ibi colligitur, et in §. *sin autem hoc aliquis*, ejusd. l. Contrariam opinionem, et quod istud tempus currat à die scientiæ delatæ hæreditatis, tenuit Ricardus Malun. in dict. l. fin. in princ. *Specul.* et Joan. Andr. tit. *de instrument. edition.* §. fin. Salic. in dict. l. fin. ubi etiam Paul. de Castro. quod cautum esset observare istam opinionem. Mihi satis placet opinio Gloss. et communis maximè cum temperamento Bartoli in dict. l. fin. quando non malitiosè, et inculpabiliter hæres distulit additionem; pro qua satisfacit ista lex Partitarum, ibi: *fazen los herederos tal escritura como esta, porque despues, etc.* sentit enim de hærede, qui jam adivit, et qui aliàs astrictus esset omnibus oneribus hæreditariis, et clarius, et expressius probatur in l. 10. infra eod. ibi, *de que ouiere entrado la heredad del testador*. Et idem videtur dicendum de substituto per fideicommissum, ut currat sibi istud tempus à die acceptationis fideicommissi, et non à die scientiæ, licèt Joan. Andr. in dict. §. fin. in addition. ad *Specul.* col. 6. in addition. incipienti, *secundum Uber.* aliud voluerit.

(6) *Tres meses.* In l. fin. in princ. de qua ista supra est, dicitur de nonaginta diebus; et sic vult ista lex Partitarum, quemlibet mensem continere triginta dies, cum sit mentio mensis; et Gloss. voluit apertè in dict. l. fin. in princ. super verbo *sexaginta*. Vide de hoc per Gloss. in cap. *quam sit, de elect.* lib. 6. super verbo *mensem*, et per alios relatos per Alexand. in dict. l. fin. quibus adde Bart. in authent. *ut factæ nov. constitut.* collat. 3. et in authent. *ut cum de appellat. cognos.* §. 1. collat. 8. et Rochum in tractatu *de jure patronat.* chart. 11. col. 2. et notatur per Alexand. consil. 114. col. penult. et fin. 3. vol. et per Bald. in l. 1. D. *si quis cautioni*. Videtur tamen ex quo ista lex usa est hoc termino trium mensium, quod etiamsi inventarium perficeretur nonagesimo primo die, quod satis sit, ut in l. *ubi lex*, D. *de regul. jur.*

(7) *Llamados.* Sufficit unica citatio, etsi non sit peremptoria, cum judex nullam debeat ferre sententiam, sed tantummodo coram eo debet explicari actio inventarii, secundum Angel. in l. 1. §. *hæc stipulatio*, col. 5. D. *si cui plusquam per leg. Falcid.* ubi etiam vult, quod ista requisitio posset fieri per judicem laicum; et si legatarii, vel creditores sunt sacerdotes, prælati, vel iudices assistentes in magistratu, licèt tutiore dicat esse viam, quod judex laicus scribat superiori illius sacerdotis, vel prælati, si ejus copia de facili haberi potest,

quod moneat talem sacerdotem, vel prælatum, quod si sua putaverit interesse, compareat coram tali iudice laico ad videndum fieri inventarium.

(8) *El testador.* De citatione creditorem non reperitur textus, qui de hoc faciat mentionem, sed Gloss. in dict. l. fin. in princ. super verbo *cæterorum*, idem voluit, quod in legatariis, et Gloss. in authent. *de hæred. et Falcid.* in §. *sancimus*, in verbo *in fideicommissarios*; et istæ glossæ magis communiter approbantur, secundum Alexand. in dict. l. fin. in princip. in 4. col. quietiam concludit, quando sunt certi creditores et legatarii, non sufficere generalem citationem, secus si essent incerti; et si aliqui fuerunt citati, alii verò non, non tenebit inventarium quoad non citatos, ut adducit Bald. in authent. *si omnes*, C. *si minor se ab hæred. abstin.* et an sufficiat citatio procuratoris absentium, vel una tantum citatio, vide per Bald. in dict. l. fin. §. *cum igitur*, col. 3. Quid autem si plene, et fideliter hæres fecit inventarium, defuit tamen ista citatio? Vide per Bald. in authent. *sed cum testator*, col. 2. C. *ad leg. Falcid.* qui vult non tenere inventarium; vide tamen in hoc Bart. consil. 134. incipit, *maritus*, col. fin. vide omnino; et ponit etiam Bald. ibi unum bonum verbum, nisi alia sit consuetudo loci in confectione inventarii; et vide eundem Bald. in fine principii dict. l. fin. et Paulum in §. *cum igitur*, col. 2. et adverte, quod hæres debet facere inventarium coram iudice, non ratione decreti, quia non est necessarium, sed propter citandos creditores, et legatarios, vide Bald. in l. 1. col. 2. C. *qui bon. ced. poss.* et speculat. tit. *de instrument. edition.* §. fin. col. 3.

(9) *Fuessen a otra parte.* Id est, absens esset, adde in authent. *de hæred. et Falcid.* cap. 2. §. 1. vers. *si verò absunt*, collat. 1.

(10) *E non quisiere.* Nota hoc verbum, et sumptum est à dictis Azon. C. *de jur. deliber.* in summ. col. 2.

(11) *Tres testigos.* Sumptum est ex dict. vers. *si verò absunt.*

(12) *Que conoscan.* Sumptum est ex dict. l. fin. §. *cum igitur*, ubi vide per Gloss. et Bart. casus, in quibus requiritur, quod testes cognoscant contrahentes, seu personas, de quibus testificatur, et ibi per Jason. De tabellione verò an debeat cognoscere contrahentes, vide l. 34. tit. 18. 5. *Partit.* et quæ ibi dixi.

(13) *La señal de la Cruz.* Omissio illius solemnitas non vitiaret inventarium, Bart. et Bald. et Paul. et Alexand. in dict. §. *cum igitur*, et ista opinio est æquior, et benignior, secundum Alexand. in l. 2. §. *prius*, ubi latè discutit hunc passum, D. *de vulgar. et pupill.* opinio verò contraria, quod requiratur de necessitate ista solemnitas, est magis communis: mihi placet opinio Bart. per adducta per Alexand. in dict. §. *prius*, et maxime per istas II. Partitarum, quæ conditionaliter non faciunt mentionem hujus solemnitas, prout videbatur fieri in §. *et si præfatam*, dictæ l. fin. C. *de jur. deliber.* quod erat præcipuum fundamentum Doctorum tenentium partem contrariam: et sic bene faciat pro ista parte l. 1. §. fin. D. *de ventr. inspic.*

(14) *En el nombre de Dios.* Similiter, etsi omitteretur, non vitiaret inventarium, ex his, quæ dixi in gloss. præcedenti.

(15) *Todos los bienes de la herencia.* Etsi res non sint suæ l. non tantum, D. *de petitione hæred.* Bald. in dict. §. *cum igitur*, col. 4. l. fin. C. *de jur. deliber.* et per Alexand. in l. *si de eo*, §. *si forte*, D. *de acquir. possess.* et instrumenta ponentur in inventario, juxta formam l. *chirographis*, in fin. D. *de administ. tutor.* Bart. in authent. *sed cum testator*, col. fin. C. *ad leg. Falcid.* et adde Bald. in l. *si quis intra*, C. *de bonis damnator.* et ibi vide, quod tunc dicitur inventarium legitimum, quando omnia continet distinctè, et clarè. Et si hæres unam rem subtrahit, an per hoc corrumpat totum inventarium? Gloss. in authent. *de hæred. et Falc.* §. *si verò non fecerit*, super verbo *lucrarit*, dicit, quod sic, quod intelligit Bald. in dict. authent. *sed cum testator*, col. penult. si intervenit dolus, secus si culpa, nam culpa non nocet, nisi eatenus, quatenus: quiniò secundum eum, nec noceret culpa levissima, et multò minùs justus error: vide ibi per eum, qui dicit, utile esse facienti inventarium protestari, quòd si quid invenerit in posterum, in inventario ponet, nam protestatio repellit doli præsumptionem; quod nota, quia alias præsumeretur, quod fraus intervenerit, si postea res aliqua reperiantur, ut in dict. l. *si quis intra*, et tangit Joan. de Plat. in l. fin. ad fin. C. *de bon. vacant.* lib. 10. nisi dolus excluderetur ex aliis conjecturis; vide tamen, quæ dico in l. 10. infra eod. in l. gloss. Et quid si non servaret protestationem; imò quod postea devenit in notitiam, non posuit in inventario? Bald. ubi supra, dicit, quod non perdet beneficium, nisi quoad illam rem; vide ibi per eum. Item quando nihil reperitur

in bonis defuncti, protestatio de hoc habetur loco inventarii, secundum Bald. in l. fin. col. 2. C. *qui bon. ced. poss.*

(16) *De su mano.* In aliquibus tamen locis de consuetudine istud non observatur, prout dicit Specul. tit. *de instrum. edition.* §. *dicto*, vers. fin. et credo, quod in isto regno ista subscriptio non est de consuetudine, et istam legem intellige, quando hæres per se ipsum conficit inventarium: si verò conficeret per procuratorem, quod potest ut in l. fin. *sin autem dubius*, in fin. C. *de jur. deliber.* et notat Bart. in authent. *de hæred. et Falcid.* §. *si enim*, collat. 1. tunc ipse procurator faciet istam subscriptionem, ut declarat Paul. de Castr. in dict. §. *cum igitur*, col. 2. Intelligit tamen Paul. de Castr. et sequitur ibi Jaso quando res non erant præsentis in loco, ubi est hæres, ut tunc demùm possit inventarium confici per procuratorem, ut cantat dictus §. *cum igitur*, in fin. et quod aliàs inventarium fieri non possit per procuratorem: et nota bene, quod non requiritur, quod inventarium fiat uno contextu, ut notat Gloss. in dict. authent. *de hæred. et Falcid.* §. *hinc nobis*, super parte *inventarium*; debet tamen fieri per eundem tabellionem, ut dicit dicta glossa, quam ad hoc dicit Bart. notabilem, in l. 1. in quæst. 17. D. *de offic. consul.* et alibi dixit Bald. quod confectio inventarii dicitur quid individuum, in §. *vassallus*, si de feud. fuer. contr. inter domin. et agn.

LEY VI.—Como aquellos que han de reseçbir debdas, o mandas de las herencias del finado, si non se acaescieren al inuentario, pueden pesquerir, e saber, si seou y puestos todos los bienes.

Legatarios llaman en latin, aquellos a quien manda el testador alguna cosa en su testamento. E si estos atales non se acertassen (1) quando escriuiessen el inuentario, e por aventura dubdasen, que non eran escritos en el todos los bienes del testador; estonce (2) puede pesquerir, para saber la verdad, tomando la jura del heredero, que non encubrio ninguna cosa, nin fizo engaño ninguno en aquel escrito. Otrosi puede fazer jurar a los testigos, que se acertaron, quando se fizo el inuentario, si fue fecho bien, e lealmente. E aun demas desto, pueden pesquerir en los sieruos (a) de la heredad, metiendolos a pena, e a tormento (b), que les muestren toda la heredad, e les digan todos los bienes del testador quantos eran. E por esta carrera pueden entender, si fue fecho por el heredero lealmente el escrito, o non. E esta pesquisa deve fazer el Judgador del lugar, a la demanda de los legatarios sobredichos.

(a) En cuanto á la esclavitud puede verse nuestra nota 1.ª á la L. 6, tit. 4 de esta Partida.

(b) El tormento se abolió muy justamente por el art. 303 de la Constitucion política de 1812, cuyo título 3 rige como ley en virtud de la de 16 de setiembre de 1837, y tambien por R. C. de 25 de julio de 1814, en la cual pueden verse las poderosas razones que hubo para abolir el tormento, y por las cuales nunca debió existir.

LEY VI.—Si legatarii in confectione inventarii non affuerint, posunt iudicem requirere, ut per sacramentum hæredis et testium requiratur; an legaliter fuit confectum, et etiam per quæstionem servorum hæreditariorum. Hoc dicit.

(1) *Non se accertassen.* Sive quia erant absentes, vel quia venire noluerint, ut supra l. proxima; et melius probatur in authent. *de hæred. et Falcid.* cap. 2. vers. *si verò absunt*, collat. 1.

(2) *Estonce.* Non ergò procedit, quòd hic habetur, si legatarii fuerunt præsentis confectioni inventarii, ut postea admittantur ad petendum ea, quæ disponit ista lex. Bald. tamen per textum ibi in l. fin. §. *licentia* in fin. C. *de jur. deliber.* vult contrarium, notans expressè ex illa lege quod præsentia legatariorum, vel creditorum, vel eorum absentia, repleta præsentia trium testium idoneorum, non impedit, contra inventarium posse probari; et est ratio secundum eum, quia res possunt eis insciis occultari, l. *tres fratres*, D. *de pact.*

et l. *de his*, D. *de transact.* potest dici, quod ista lex Partitarum, et dictus vers. *si verò absunt*, de quo sumpta est, suppleatur à dispositis in dicto §. *licentia*, l. fin. C. *de jur. deliber.* et sic remedium, de quo hic, etiam competat legatariis et creditoribus, qui fuerint præsentis, si eo uti velint; maxime si de novo supervenit scientia, quod aliqua res fuerunt occultata, argum. cap. *insinuante*, de offic. delegati.

LEY VII.—Como, mientras faze el inuentario el heredero, non le deven mouer pleyto los que han de reseçbir las mandas, e que fuerça ha el inuentario, e que pro viene ende al heredero.

De mientras que dura el tiempo que otorga el derecho al heredero para fazer el inuentario, non pueden mouer (1) contra el pleyto, para demandarle ninguna cosa, aquellos a quien ouiesse mandado algo (2) en su testamento, fasta que aquel tiempo sea cumplido. E esta es vna fuerça que ha el inuentario. Pero por este tiempo sobredicho non se pierde su derecho (3), a ninguno de aquellos que han de auer algo de los bienes del testador. E otra fuerça ha aun el inuentario; que despues que es acabado, non es tenuto el heredero de responder a los que han de recebir las debdas (4) en los bienes del finado, nin a los que mandasse (5) el testador alguna cosa en su testamento, si non quanto montaren (6) los bienes, e la heredad, que fueren escritos en el inuentario. Otrosi dezimos, que non es tenuto el heredero, que fizo tal escrito en la manera que de suso diximos, de dar, o de pagar las mandas que fizo el fazedor del testamento, fasta que sean pagadas todas las debdas (7) primeramente, que el finado deuia. E aun dezimos que puede despues retener para si la quarta parte de los bienes que fincaren despues que fueren pagadas las debdas, a que llaman en latin, Falcidia (8). E si tantos bienes non le fincassen, despues que fuessen assi pagadas las debdas, de que el heredero podria ser entregado cumplidamente de la Falcidia; estonce puede retener para si, e sacar la quarta parte de cada una de las mandas de testador, fasta que aya su derecho, assi como sobredicho es. Pero dezimos que si el heredero, despues que ha fecho el inuentario de todos los bienes del testador, pagasse ante las mandas, que las debdas (9) del finado, de manera, que le non fincasse a el mas de la quarta parte (10) de la heredad, estonce aquellos que deuen auer las debdas, non pueden primeramente demandar al heredero, que gelas pague; mas deuenlas demandar a los que recibieron las mandas, e ellos son tenudos de les tornar aquello que recibieron, de que se puedan pagar las debdas: e si fuessen tan pocas, que non cumpliesen a pagar las debdas, estonce, por lo que finca dellas, deve el heredero fazer pagamiento, a aquellos que lo han de recebir, de aquella quarta parte (11) que retuvo para si. E esto es, porque el se deuia guardar de fazer pagamiento de las mandas, ante que pagasse las debdas (12); pues que sabia (13), que non abundauan los bienes, para pagarlo todo.

LEY VII.—Durante tempore concesso ad confectionem inventarii, non tenetur hæres creditoribus, vel legatariis respondere; salvum tamen remanebit eis debitum à testatore: nec tenetur hæres ante legatariis satisfacere, quàm omnibus creditoribus satisfecerit. Item

utetur Falcidia contra legatarios, si ei non remanet quarta pars hæreditatis; et si primò legatariis, quam creditoribus satisfaciat, si non remanet, de quo extra quartam satisfaciat creditoribus, non contra eum, sed contra legatarios creditores agent, et his non sufficientibus contra hæredem, quatenus accedit Falcidia retenta. Hoc dicit.

(1) *Non pueden mouer.* Extende, etiamsi hæreditas sit locupletissima, secundum Bald. in l. fin. §. *tum igitur*, in princ. C. *de jure deliber.* Extende etiam, etsi scriptura inventarii sit redacta in publicam formam, si ibi dicatur, inchoatum fuit præsens inventarium, si ibi non dicatur, quòd fuit perfectum et consummatum, si adhuc tres menses ad hoc dati, non sint elapsi; ex quo non apparet, quòd hæres habuerit pro perfecto, et absoluto secundum Joan. de Imol. in l. 1. §. *hæc stipulatio*, D. *si cui plusquam per leg. Falcid.* col. 3. post Angel. ibi col. 6. et satis placet, ex quo ibi non est subscriptio hæredis, juxta formam l. 3. supra eod. licèt Alexand. in dict. §. *donec*, dicat in contrarium facere l. *si is, qui*, D. *de testam.*

(2) *Mandado algo.* Idem dic in creditoribus hæreditariis, de utrisque enim loquitur l. fin. §. *donec* C. *de jure delib.* de qua ista sumpta est, et vult etiam ista lex, cum inferius subdit, a ninguno de aquellos que han de auer algo. Et limita istam l. et dict. §. *donec*, in his, qui agunt, ut contra hæredem non audiantur, durante isto tempore confectionis inventarii; et secus est in his, quæ conveniunt non ut hæredem, sed ut quemlibet alium, ut veluti si agant rei vindicatione, l. *de eo*, §. fin. *ad exhibend.* l. *Nesennius*, §. *fundum*, D. *de re judic.* Item limita in hærede convento ad restitutionem usurarum, quas defunctus jussit restitui, vel cavet, secundum formam cap. *quamquam*, de usur. lib. 6. quia agitur de periculo animæ, secundum Alberic. post Richar. in dict. §. *donec*. Et idem, si hæres conveniretur pro expensis funeris, vel pro alimentis relictis pauperibus, qui fame perirent, secundum Angel. et Joann. de Imol. in l. 1. §. *hæc stipulatio*, D. *si cui plusquam per leg. Falcid.* Limita etiamsi ipse hæres voluntariè conveniat debitores hæreditarios, quod facere potest etiam durante dicto tempore, secundum Bartol. in dict. §. *donec*, nam tunc poterit reconveniri à conventis, secundum Ang. in dict. §. *hæc stipulatio*, col. 6. vers. 3. fallit per l. 2. §. *sed si agant*, D. *de judic.* secus si necessitate compulsus eos conveniret, ut quia debitores hæreditarii fugiebant cum pecunia, vel domus vicinæ minabantur ruinam super domum hæreditariam, ut tradit Ang. ibidem.

(3) *Su derecho.* Impeditonamque impedimento juris, vel facti, non currit effectualiter præscriptio, ut hic, et in dict. §. *donec*, et in l. 1. §. fin. C. *de annal. except.* et in cap. *quia diversitatem, de concess. præbend.* et vide notata in tractatu *præscript.* fol. 31. col. 2. et 3. et chart. 37. col. 4. et chart. 62. col. 5. et 4. ubi latè, et vide quod tradit ad limitationem Alex. consil. 1. ad fin. 3. vol. limita etiam ut notatur per Jason. in l. *si stipulatus fuerim*, §. 1. col. 1. D. *de verb. oblig.*

(4) *Las debdas.* Adde l. fin. §. *etsi præfatam*, C. *de jur. delib.*

(5) *A los que mandasse.* Adde §. *si verò non fecerit*, in authent. *de hæred. et Falcid.*

(6) *Quanto montaren.* Et nota, quod illud, quod hæres solvit in pœnam contumaciæ, non nocet legatariis; et licèt conficiat inventarium, non proderit sibi, quominus teneatur solvere de suo, si nihil restat in hæreditate, solutis debitis et legatis, ut in l. *cum pater*, §. 1. et ibi notat Paul. de Castr. D. *ad leg. Falcid.* Limita etiam legem ex eo, quod notabiliter voluit Ang. cons. 31. incipit, *Domnus Philippus*, col. 5. ubi dicit, quòd istud beneficium inventarii, quòd datur hæredi, competit, quando agitur contra hæredem immediatè ex causa hæreditaria, secus si debitum hæreditarium sit reformatum ex concordia, et conventionem facta cum hærede; quia si hæres postea conveniatur immediatè virtute conventionis, non habebit beneficium inventarii, quia istud solum datur, cum ex causa hæreditaria hæres convenitur, et talis causa renovata non dicitur hæreditaria; allegat l. *cum hæreditas*, D. *ad Trebell.* et in simili casu tradit Aretinus, consil. 148. incipit *in questione proposita*, col. penult. et tradit Decius ista referens, consil. 157. incipit, *et diligenter pro tenui facultate mea*, col. penult. num. 4. An autem hæres vendens res hæreditarias pro solvendis debitis, vel legatis, teneatur se obligare de evictione, cum fecerit inventarium? Videnotabiliter per Joan. Andr. in addition. ad Specul. tit. *de instrum. edition.* §. fin. col. 4. et 5. in addition. super parte *fecerit*, ex cuius dictis colligitur hæredem tali casu non compelli vendere proprio nomine, sed ut hæres cum beneficio inventarii; ne damnum patiat, propter periculum evictionis.